

<https://helda.helsinki.fi>

Lääkintöneuvos J. A. Florinin arvokkaan munakokoelman värikkäät vaiheet

Stjernberg, Torsten

Faros-kustannus
2020-10

Stjernberg , T 2020 , Lääkintöneuvos J. A. Florinin arvokkaan munakokoelman värikkäät vaiheet . julkaisussa Suomen lintutiede 1828-1974 . Faros-kustannus , Turku , Sivut 336-339 .

<http://hdl.handle.net/10138/340729>

unspecified
publishedVersion

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository.

This is an electronic reprint of the original article.

This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version.

LÄÄKINTÖNEUVOS J. A. FLORININ ARVOKKAAN MUNAKOKOELMAN VÄRIKKÄÄT VAIHEET

Torsten Stjernberg

Lääkintöneuvos J. A. Florinin (1841–1902) Suomessa kerätty munakokoelma ei ole säilynyt yhtenä kokonaisuutena. Suurin osa pesyeistä sisältyy nykyään osina ruotsalaisiin kokoelmiin. On kuitenkin säilynyt kaksi asiakirjaa, jotka valottavat sekä alkuperäisen kokoelman laajuutta että syntyvaiheita. Pesyeittäin järjestetyn luettelon (ei enää täydellinen, ks. alla) lisäksi on olemassa hinnasto, jossa jokaisen kokoelmaan kuuluneen pesyeen arvo on määritelty. Alkuperäisten dokumenttien omistaja Tobias Sigg luovutti vuonna 2008 molemmista kopiot Luonnontieteelliselle keskusmuseolle.

On ollut epäselvyyttä siitä, kuka oli ”Adrian” Florin, joka teollisuusneuvos Ragnar Kreugerin mukaan 1920-luvulla piti huolta kokoelman pakkaamisesta ja lähettämisestä Tukholmaan, jossa se seisoj sataman varastossa lähettäjänsä kuoltua kolme vuosikymmentä odottamassa. Sitä vastoin on varmaa, että itse kokoelman oli kerännyt lääkitöneuvos Johan August Florin.

Sen tosiasian, että kokoelman todellakin oli kerännyt Johan August Florin, varmisti lopullisesti lääkitöneuvoksen lapsenlapsen Margaretha Bergmanin joulukuussa 1957 lähettämä kirje Ragnar Kreugerille. Käydessään Helsingissä Bergman otti yhteyttä Kreugeriin ensin puhelimitse ja sen jälkeen kirjeitse (kirje oli päivätty 2.12.1957). Kirjeessään hän ilmoitti lähettävänsä luettelon isoisänsä, lääkitöneuvos Florinin munakokoelmasta, jota oli 1920-luvulta alkaen säilytetty kolmessa puulaatikossa Freys Expressin makasiinissa Tukholman satamassa. Kirjeessä mainittu ”lääkitöneuvos Florin” viittasi Suomen Lääkäriseuran jäseneen numero 224, Johan August Floriniin (1841–1902). Lääkitöneuvoksella oli kolme tytärtä ja yksi poika, joista viimeksi mainittu oli Margaretha Bergmanin isä.

Mitä todennäköisimmin munakokoelman pakkasi vuonna 1921 Helsingissä Johan Augustin poika Einar Florin (ei siis ”Adrian” Florin), joka oli jo vuodesta 1915 alkaen asunut Tukholmassa ja kotiutunut sinne. Pakkauksen summittainen ajankohta kävi ilmi pehmusteina käytetyistä vuoden 1921 sanomalehtipapereista. Einar Florinilla oli huomattava asema Värtagasverketin kaasulaitoksella Tukholmassa. Hufvudstadsbladetissa 16.9.1921 olleen uutisen mukaan insinööri Einar Florin menehtyi yöllisellä moottorive-neajelulla Tukholman saaristossa syyskuussa 1921. Kokoelman pakkaajan etunimeksi mainittu ”Adrian” näyttää siten olleen Kreugerin muistivirhe.

Kreuger ilmoitti vastauskirjeessään Margaretha Bergmanille olevansa kiinnostunut tietyistä kokoelmaan kuuluvista pesyeistä ja kertoi lisäksi ”ottaneensa vapauden lähettää kokoelmaluettelon hyvälle ruotsalaiselle ystävälleen, johtaja Ulf Houmannille, joka tällä hetkellä on Ruotsin merkittävin munankeräilijä”. Houmann puolestaan otti yhteyttä Lennart Anderssoniin (sittemmin Raner), joka tarjosi kokoelmasta 1 500 Ruotsin kruunua. Andersson kävi hakemassa kokoelman ja totesi ison osan näytteistä joko homehtuneen tai rikkoutuneen. Kreuger piti itsellään joitakin häntä kiinnostaneita pesyeitä, kuten kaksi kiljukotkan pesyettä Koivulahdesta ja joitakin maakotkapesyeitä. Kreugerille päätyneiden näytteiden tiedot poistettiin Florinin kokoelmaluettelosta ja löytyvät nykyään Kreugerin kokoelman pesyekortista. Raippaluodosta vuonna 1887 kerätty kalasääsken pesye kuuluu nykyään Luonnontieteellisen keskusmuseon kokoelmaan.

Florinin kokoelman hinnastoluettelossa on tiedot jokaisen näytteen lintulajista, keräyspaikasta, munien lukumäärästä sekä näytteen arvosta Saksan markoissa arvioituna. Hinnaston mukaan kokoelmaan kuului 660 pesyettä 246 eri lajista, kokonaisarvoltaan 2 941 Saksan markkaa. Hinnastosta puuttuvat keräyspäivämäärät ja kerääjätiedot. Luettelo on mitä todennäköisimmin tehty vasta lääkintöneuvoksen vuonna 1902 tapahtuneen kuoleman jälkeen, koska käsiala on aivan erilainen kuin vanhemmassa kokoelmaluettelossa.

Kokoelmaluettelo ei ole yhtä täydellinen kuin hinnasto. Siitä esimerkiksi puuttuvat tiedot Kreugerille päätyneistä näytteistä. Näytteiden päätyminen muille keräilijöille selittänee muutkin puuttuvat tiedot. Kokoelmaluettelosta puuttuvat tiedot yli 70 pesyeestä, jotka edustavat 54:ää eri lajia. Kyseiset näytteet sisältyvät kuitenkin onneksi hinnastoluetteloon. Kokoelmaluettelosta puuttuvat näytteet edustavat mm. 13 päiväpetolintulajia, kolmea pöllölajia ja kymmentä *Sylviidae*-heimon pääasiassa Välimeren alueella elävää lajia.

Kokoelman ainutlaatuisuus perustuu edellä mainitun epätäydellisen kokoelmaluettelon pesyekohtaisiin tarkkoihin muistiinpanoihin. Näiden muistiinpanojen perusteella Florin ei itse näytä keränneen kokoelmansa

munia muuten kuin poikkeustapauksissa. Kokoelmaluettelon perusteella hänen kokoelmaansa kuului 581 pesyettä 192 eri lajilta. Kokoelma on kerätty vuosina 1864–1894. Vain yhdeksän pesyettä on kerätty ennen vuotta 1880, peräti 411 pesyettä on kerätty 1880-luvulla ja loput 158 pesyettä vuosina 1890–1894. Kokoelman karttumisen huippuvuosia olivat vuodet 1883 (101 pesyettä) ja 1893 (112 pesyettä). 378 pesyettä oli saatu Suomesta, 133 Islannista, kolme Yhdysvalloista ja loput 12:sta muusta Euroopan maasta. Kokoelmaan sisältyy yhteensä 92 pesyettä 19 eri päiväpetolintulajilta. Faunistisesti erityisen arvokkaita ovat kaksi Koivulahdesta vuosina 1887 ja 1888 kerättyä kiljukotkapesyettä, joiden lajinmääritys on tosin hieman epävarma. Kokoelmassa on alun perin ollut viisi maakotkan, 14 kalasääsken, 11 varpushaukan, kahdeksan kanahaukan, 15 hiirihaukan, viisi muuttohaukan ja kymmenen tuulihaukan pesyettä.

Florin ilmeisesti tunsu raatimies Kr. Swanljungin Vaasan seudulta, koska tämä välitti hänelle virkamiesten (käytännössä Swanljungin itsensä) haltuun tavallisilta kansalaisilta tulleita pesyeitä. Kyse oli tapetuista petolinnuista ja niiden munista, joista tuolloin maksettiin tapporahoja. Koska Swanljung tunnollisesti kirjasi muistiin kaikki tiedot munien kerääjistä (tapporahan saajista) titteleineen, ovat nämä tiedot säilyneet myös Florinin kokoelmaluettelossa. Juuri nämä säilyneet kerääjätiedot tekevät Florinin kokoelmasta ainakin Suomen mittapuulla ainutlaatuisen. Sen sijaan tietoa ei ole säilynyt siitä, millä ehdoilla yhteistyö raatimies Swanljungin ja lääkintöneuvos Florinin välillä käytännössä toimi.

Raatimies Swanljungille pesyeitä toimittaneet henkilöt edustivat pääosin tavallista kansaa, sekä maanomistajia että maata omistamattomia. 26 henkilön kohdalla pesyeen luovuttajaksi mainittiin ”maamies”, 18 tapauksessa ”maamiehen poika”, 14 tapauksessa ”kalastaja”, yhden kerran ”kalastajan tytär”, 17 tapauksessa ”torppari”, kolmessa tapauksessa ”torpparin poika”; kertaalleen ”renkipoika” ja ”paimenpoika” ja neljästi pelkkä ”poika”. ”Wegeliuksen lapsi” oli pesyeen tuojana kahdessa tapauksessa ja ”majoituksessa ollut henkilö” kymmenessä tapauksessa. ”Lappalainen” mainittiin pesyeen luovuttajana 12 kertaa, ”sotilas” kahdesti ja ”työläinen” yhden kerran.

Kerääjien ammattinimikkeiden joukosta löytyy yhden tai kahden pesyeen kohdalla "kirjanpitäjä", "maanmittari", "luotsi" tai "luotsin poika", "metsänvartija" tai "metsänvartijan poika". Akateemisia titteleitä kerääjien joukossa olivat "tohtori" kuudessa tapauksessa, "agronomi" kahdessa tapauksessa, "maisteri" yhdessätoista, "raatimies" kerran, "apteekkari" neljässä tapauksessa ja "konservaattori" kahdesti. "Opiskelijoita" oli kerääjistä 21 ja "lyseolaisia" peräti 40. Jopa titteli "madame" löytyy yhden pesyeen kohdalla pesyeen luovuttajana.

"Tohtorilla" Florin ilmeisesti viittaa, yhtä tapausta lukuun ottamatta, tunnettuun keräilijään Werner Lindmaniin, kun taas "maisteri" tarkoittaa useimmissa tapauksissa E. Hougbergia, joka keräili munia Lapissa, lähinnä Muoniossa ja Kittilässä. Neljän pesyeen kohdalla mainittu "maisteri" lienee ollut H. A. Hollmerus.

J. Alb. Sandman, joka keräsi linnunmunia pääasiassa Hailuodossa ja Oulun tienoolla, on kerääjätiedossa mainittu joko "opiskelijana" tai "maisterina". "Konservaattori" puolestaan oli ruotsalainen konservaattori Gustaf Kolthoff. 17 pesyeen kohdalla mainitaan lahjoittajana Waldemar Spoof. Yksi luettelon "opiskelijoista" oli Gösta Wasenius, jota ei pidä sekoittaa paljon tunnetumpaan munankerääjään Ernst Waseniukseen.

Saksalaiset pesyeet oli hankittu luonnonesineiden kauppiaalta Wilhelm Schlüteriltä Hallesta ja islantilaiset P. Nielseniltä.

Suhtautuminen munakokoelmiin

Laajamittaiseen munankeruuseen, niin tieteellisesti perusteltuun kuin harrastuspohjaiseen, lienee suhtauduttu melko ristiriitaisesti jo ainakin 1900-luvun alusta lähtien. Erityisesti on paheksuttu kaupallista munankeruuta harrastajien tarpeisiin sekä niin tutkijoiden

kuin harrastajien intoa liittää kokoelmiinsa harvinaisten lajien munia. Toisinaan munia kerättiin laajasti kaupallisiin erityistarkoituksiin, kuten havaijinalbatrossin (*Phoebastria immutabilis*) munia valokuvapaperin valokerkkyttä lisäävän albumiin lähteiksi va-